

اولین همایش ملی پارک‌های ملی و مناطق تحت حفاظت

تشابه گونه ای منطقه حفاظت شده اشترانکوه و منطقه حفاظت شده و پناهگاه حیات وحش

سفیدکوه ازنا در استان لرستان

خدیجه جوادی

دانش آموخته محیط زیست دانشگاه شهید چمران اهواز

سید مهدی امینی نسب

* نویسنده مسئول: استادیار دانشکده منابع طبیعی دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی ساری

Email: smamininasab@yahoo.com

چکیده

شاخص های تشابه گونه ای در مناطق حفاظتی هر کشور میتواند در مدیریت بهینه و حفاظت از اکوسیستم ها حائز اهمیت باشد. در این تحقیق، اطلاعات کافی در مورد کلیه گونه های گیاهی و جانوری منطقه حفاظت شده اشترانکوه و منطقه حفاظت شده و پناهگاه حیات وحش سفیدکوه ازنا در استان لرستان تهیه و گروه های مختلف تاکسونومیک دو منطقه تفکیک و تعداد گونه های مربوط به هر کدام از گروه های تاکسونومیک تعیین شد. سپس شاخص های تشابه گونه ای (Jaccard, Sorensen, Baroni-Urbani & Buser) با استفاده از نرم افزار Ecological Methodology محاسبه گردید. نتایج نشان داد که خزندگان دو منطقه بیشترین تشابه ای گونه ای و ماهیان کمترین تشابه گونه ای را دارند. سایر گونه های تاکسونومیک دو منطقه به ترتیب اولویت تشابه گونه ای دوزیستان، پستانداران، پرندگان و گیاهان می باشند. آگاهی از میزان شاخص های تشابه گونه ای منطقه حفاظت شده اشترانکوه و منطقه حفاظت شده و پناهگاه حیات وحش سفیدکوه ازنا می تواند در ارائه نوع و نحوه اجرای برنامه های حفاظتی و مدیریتی حائز اهمیت باشد.

واژگان کلیدی: تشابه گونه ای، منطقه حفاظت شده، اشترانکوه، پناهگاه حیات وحش، سفیدکوه ازنا

اولین همایش ملی پارک‌های ملی و مناطق تحت حفاظت

مقدمه

تنوع زیستی در اثر بحران‌های محیط زیست و دخالت‌های انسانی بخصوص تخریب زیستگاه و تغییر کاربری زمین و فقدان طرح‌های مدیریت در مناطق تحت حفاظت بطور محسوسی رو به کاهش می‌باشد. برای حفاظت کارا و موثر تنوع زیستی، توسعه شبکه مناطق تحت حفاظت در هر کشور ضروری است که به موجب آن بتواند حیات گیاهی و جانوری حفظ و بقاء آنها تضمین شود. برای حفاظت و مدیریت از تنوع زیستی شامل زیستگاه‌ها و جمعیت‌های حیات وحش، طرح‌های حفاظت و مدیریت مناطق حفاظت شده بسیار حائز اهمیت می‌باشند. اگرچه وسعت مناطق حفاظتی رو به گسترش می‌باشد اما همچنان چالش‌ها و مشکلاتی برای حفاظت موثر گونه‌ها در زیستگاه‌های طبیعی وجود دارد (مجنونیان، ۱۳۸۲). مناطق حفاظت شده و پناهگاه‌های حیات وحش جزو مناطق چهارگانه تحت مدیریت سازمان هستند و دارای فون و فلور می‌باشند که بهره‌برداری‌های غیراصولی از منابع و ذخائر ژنتیکی آن به همراه توسعه‌های ناپایدار موجب تخریب و آسیب جدی به این مناطق شده است که در نتیجه آن از بین رفتن گونه‌های مهم گیاهی و جانوری است (Steinitz et al., 2006). گونه‌ها در این اکوسیستم‌ها تا حد زیادی به هم ارتباط دارند که هر گونه دخالت در یک گونه می‌تواند گونه‌های دیگر را نیز تحت تاثیر قرار دهد (مجنونیان، ۱۳۸۲). از آنجا که گونه‌های گیاهی و جانوری مناطق حفاظت شده و پناهگاه‌های حیات وحش به عنوان ذخائر توارثی هر کشور به شمار می‌آیند لذا با تدابیر مدیریتی خاص می‌توان آنها را حفاظت و از انقراض آنها جلوگیری کرد (Steinitz et al., 2005). برای دستیابی به این مهم، شناخت کافی از مناطق تحت حفاظت و شناسایی فون و فلور آنها و مقایسه مناطق می‌تواند در ارائه راهکارها و پیشنهادات به منظور حفاظت از مناطق حفاظت شده موثر باشد. با مقایسه تشابه گونه‌ای منطقه حفاظت شده اشترانکوه و منطقه حفاظت شده و پناهگاه حیات وحش سفیدکوه ازنا و با داشتن اطلاعات کافی در مورد این مناطق بهتر می‌توان طرح مدیریت مناسب برای مناطق حفاظتی ارائه داد.

مواد و روش‌ها

روش بررسی

منطقه مورد مطالعه

منطقه حفاظت شده اشترانکوه در ۴۸ درجه و ۵۸ دقیقه الی ۴۹ درجه و ۲۵ دقیقه طول شرقی و ۳۳ درجه و ۱۲ دقیقه الی ۳۳ درجه و ۲۸ دقیقه عرض شمالی قرار گرفته است. وسعت منطقه ۵۴۴۴۰ هکتار است و از نظر طبیعی در بخش مرکزی سلسله

اولین همایش ملی پارک‌های ملی و مناطق تحت حفاظت

جبال زاگرس واقع شده است. منطقه در شمال شرقی و ناحیه سردسیر استان لرستان قرار دارد و یکی از مناطق ییلاقی بختیاری (ایل چهارلنگ) است. ضمناً در مجاورت شمال این منطقه پناهگاه حیات وحش سفیدکوه به مساحت ۲۴۴۴۴ هکتار قرار دارد.

روش مطالعه

منطقه حفاظت شده اشترانکوه در ۴۸ درجه و ۵۸ دقیقه الی ۴۹ درجه و ۲۵ دقیقه طول شرقی و ۳۳ درجه و ۱۲ دقیقه الی ۳۳ درجه و ۲۸ دقیقه عرض شمالی قرار گرفته است. این منطقه در استان لرستان و شهرستانهای بروجرد و الیگودرز واقع شده است. وسعت منطقه ۵۴۴۴۰ هکتار بوده و از نظر طبیعی در بخش مرکزی سلسله جبال زاگرس واقع شده است. یکی از مناطق ییلاقی بختیاری (ایل چهارلنگ) است (محمودی، ۱۳۸۶).

منطقه حفاظت شده و پناهگاه حیات وحش سفیدکوه ازنا با وسعتی برابر ۲۴۴۴۴ هکتار آگهی و قرق گردیده است. منطقه حفاظت شده سفیدکوه بزرگ با مساحت بیست هزار هکتار به طول جغرافیایی ۴۹ ۲۴ تا ۴۹ ۸ شرقی و عرض جغرافیایی ۳۳ ۳۶ تا ۳۳ ۲۸ می باشد که مرتفع ترین نقطه این منطقه با ارتفاع ۲۹۲۶ متر از سطح آب دریا بوده و در مغرب و جنوب شهرستان ازنا قرار گرفته است. پناهگاه حیات وحش سفیدکوه کوچک به مساحت تقریبی ۴۵۰۰ هکتار، طول جغرافیایی ۴۹ ۲۴ تا ۴۹ ۱۸ شرقی و عرض جغرافیایی ۳۳ ۲۷ تا ۳۳ ۲۲ شمالی می باشد که مرتفع ترین نقطه این منطقه با ارتفاع ۲۴۶۹ متر از سطح آب دریا و در جنوب غربی ازنا واقع شده است (خوانساری، ۱۳۸۲).

۲.۲. روش مطالعه

برای جمع آوری اطلاعات فون و فلور منطقه حفاظت شده اشترانکوه و منطقه حفاظت شده و پناهگاه حیات وحش سفیدکوه ازنا به اداره کل حفاظت محیط زیست لرستان مراجعه شد و لیست فون و فلور آنها تهیه گردید. سپس با استفاده از نرم افزار Ecological Methodology پارامترهای تشابه گونه ای زیر برای گروه های مختلف تاکسونومیک مورد محاسبه قرار گرفت:

۱. ضریب جاکارد Jaccard

۲. شاخص سورنسن یا دایس Dice/Sorensen

۳. شاخص Baroni – urbani یا شاخص Buser

هرچه شاخص های محاسبه شده بین دو منطقه بیشتر باشد نشان می دهد که تشابه گونه ای آن دو منطقه بیشتر است و گونه های مشابه زیادی در هر دو منطقه وجود دارد.

اولین همایش ملی پارک‌های ملی و مناطق تحت حفاظت

نتایج و بحث

ضرایب تشابه گونه‌ای گروه‌های مختلف تاکسونومیک در منطقه حفاظت شده اشترانکوه و منطقه حفاظت شده و پناهگاه حیات وحش سفیدکوه ازنا در جدول ۱ ارائه شده است.

جدول ۱- ضرایب تشابه گونه‌ای گروه‌های مختلف تاکسونومیک در منطقه حفاظت شده اشترانکوه و منطقه حفاظت شده و پناهگاه حیات وحش سفیدکوه ازنا

	گیاهان	پستانداران	خزندگان	دوزیستان	ماهیان	پرندهگان
Jaccard Coefficient	۰/۲۰۲	۰/۳۱۰	۰/۶۶۷	۰/۳۳۳	۰	۰/۲۴۱
Sorensen Coefficient	۰/۳۳۶	۰/۴۷۳	۰/۸۰۰	۰/۵۰۰	۰	۰/۳۸۸
Baroni-Urbani and Buser Coefficient	۰/۸۲۸	۰/۶۴۴	۰/۸۷۰	۰/۶۴۶	۰	۰/۶۰۸

نتیجه‌گیری

بر اساس ضریب جاکارد، خزندگان دو منطقه بیشترین تشابه و ماهیان کمترین تشابه گونه‌ای را دارند. سایر گونه‌های تاکسونومیک دو منطقه به ترتیب اولویت تشابه گونه‌ای دوزیستان، پستانداران، پرندهگان و گیاهان می‌باشند. با توجه به ضریب سورسن یا دایس به ترتیب اولویت تشابه گونه‌ای ابتدا خزندگان، سپس دوزیستان، پستانداران، پرندهگان و گیاهان و در نهایت ماهیان می‌باشند. خزندگان دو منطقه در ضریب بارنی-آربانی بیشترین تشابه گونه‌ای و ماهیان کمترین تشابه گونه‌ای را دارند. به طور کلی می‌توان گفت که خزندگان منطقه حفاظت شده اشترانکوه و منطقه حفاظت شده و پناهگاه حیات وحش سفیدکوه ازنا بیشترین تشابه گونه‌ای را دارند. بنابراین تدابیر مدیریتی که برای خزندگان این دو منطقه در نظر گرفته می‌شود باید کاملاً یکسان باشد. همچنین این بررسی‌ها نشان داد که ماهیان این دو منطقه نسبت به سایر گونه‌ها از تشابه گونه‌ای کمتری برخوردارند. بنابراین تدابیر مدیریتی که برای ماهیان این دو منطقه اعمال می‌شود باید کاملاً متفاوت باشد. این دو منطقه با وجود اهمیت و ارزش‌های بی‌شمار خود در سطح ملی و بین‌المللی آن‌طور که شایسته است تحت مدیریت قرار ندادند و برای شکوفایی قابلیت‌های مختلف این دو منطقه کم‌نظیر لازم است طرح جامع مدیریت برای آنها نیز تهیه شود.

اولین همایش ملی پارک‌های ملی و مناطق تحت حفاظت

منابع و مراجع مورد استفاده

- ۱- محمودی، س. ۱۳۸۶. منطقه حفاظت شده اشترانکوه لرستان، مجموعه گزارشات سازمان محیط زیست.
- ۲- خوانساری، س. ۱۳۸۲. منطقه حفاظت شده و پناهگاه حیات وحش سفیدکوه ازنا، مجموعه گزارشات سازمان محیط زیست.
- ۳- مجنونیان، ه. ۱۳۸۲. مناطق حفاظت شده و توسعه پایدار، انتشارات سازمان حفاظت محیط زیست.
- 4- Steinitz, O., Heller, J., Tsoar, A., Rotem, D., Kadmon, R. (2006). "Environment, dispersal and patterns of species similarity". Journal of Biogeography, 33(6), 1044-1054.
- 5- Steinitz, O., Heller, J., Tsoar, A., Rotem, D., Kadmon, R. (2005). "Predicting regional patterns of similarity in species composition for conservation planning". Conservation Biology, 19(6), 1978-1988.

دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران مرکزی، سازمان جهاد کشاورزی، سازمان توسعه و آشنایی کشاورزی، سازمان منابع طبیعی و محیط زیست

اولین همایش ملی پارک‌های ملی و مناطق تحت حفاظت

Species similarity in Oshtorankouh protected area and Sefidkouh Azna protected area and wildlife refuge in Lorestan province

Khadijeh Javadi¹

Seyed Mehdi Amininasab^{2*}

¹ Faculty of Natural Resources, Shahid Chamran University of Ahwaz

² Assistant Professor, Faculty of Natural Resources, Sari Agricultural Sciences and Natural Resources University, Sari, Iran. Email: (smamininasab@yahoo.com)

Abstract

Similarity species indices in protected area for each country are important for ecosystem's management and conservation. For this reason, Fauna and Flora data is provided in Oshtorankouh protected area and Sefidkouh Azna protected area and wildlife refuge in Lorestan province and different taxonomic group were categorized. Then, number of species per each taxonomic group was determined. Species similarity indices (Jaccard, Sorensen, Baroni-Urbani & Buser) were calculated with ecological methodology software. The results indicated that reptiles had the maximum species similarity. Fishes had the minimum species similarity. After that, amphibians, mammals, birds and plants were in the latter ranks, respectively. Awareness of species similarity indices in Oshtorankouh protected area and Sefidkouh Azna protected area and wildlife refuge will help for improvement of conservation and management plans.

Keywords: Similarity species, Oshtorankouh, protected area, Sefidkouh Azna, wildlife refuge